

Memo van de gedeputeerde

S.M. Boelema

gedeputeerde Water en Bodem, Gezondheid en Brede Welvaart.

Onderwerp

Resultaten 'Brede Screening Maasstroomgebied' en Landelijke monitoring grondwater

Datum

2 juli 2024

Documentnummer

5941293

Aan

Provinciale Staten van Noord-Brabant

Kopie aan

Van

S.M. Boelema

Telefoon

Email

sboelema@brabant.nl

Bijlage(n)

3

Geachte Statenleden,

Via deze memo wil ik u graag informeren over de resultaten 'Brede Screening Maasstroomgebied' en de 'Landelijke monitoring grondwater', zoals recent ook aangekondigd in de Statenmededeling Voortgang RWP 2022-2027.

Het eerste deel van deze memo geeft een algemene inleiding en belangrijkste bevindingen. Daarna wordt een breder overzicht van de resultaten gegeven. Details zijn in de respectievelijke rapportages terug te lezen. De resultaten zijn ook in te zien op Brabant Inzicht (www.BrabantInZicht.nl), de digitale en interactieve toestandsrapportage voor Natuur, Water en Milieu.

Inleiding

In de 'Brede Screening Maasstroomgebied' worden bestrijdingsmiddelen en opkomende stoffen gemeten in zowel grond- en oppervlaktewater als in effluent van rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's). Het is een unieke samenwerking van alle grond- en oppervlaktewaterbeheerders, drinkwaterbedrijven in het Maasstroomgebied met directe betrokkenheid van kennisinstituten als RIVM en Deltares, en belangenbehartiger van de gewasbeschermingsmiddelenindustrie Croplife. De resultaten zijn daarmee eenduidig en breed gedragen.

In 2022 en begin 2023 zijn de monsters genomen in het kader van de brede screeningsronde. In 2023 zijn de gegevens verwerkt en getoetst aan de geldende normen. Op basis van de resultaten zijn twee rapporten geschreven welke hierbij ter informatie worden aangeboden aan Provinciale Staten:

1. Feitenrapportage 'Brede Screening Maasstroomgebied' 2022, Arcadis;
2. Evaluatie resultaten target screening 'Brede Screening Maasstroomgebied', Het Waterlaboratorium en Aqualab Zuid.

Daarnaast is er ook een landelijke rapportage (inclusief publiekssamenvatting) gemaakt over de grondwaterkwaliteit in de provinciale grondwatermeetnetten, welke eveneens ter informatie aangeboden wordt:

3. Grondwaterkwaliteit Nederland 2021-2022, Arcadis;

Doel van de 'Brede Screening Maasstroomgebied'

In de brede screening wordt periodiek een meetronde uitgevoerd naar bestrijdingsmiddelen en opkomende stoffen in grond- en oppervlaktewater en

effluent. Deze screenings hebben tot doel om te onderzoeken welke (nieuwe) bestrijdingsmiddelen en opkomende stoffen in het watersysteem aangetroffen worden. Dit doen we door van de genomen monsters de daadwerkelijke concentratie te meten van de onderzochte stoffen, de zogenoemde 'doelstof analyse'. Daarnaast voeren we een zogenoemde 'target-screening' uit, die de aanwezigheid bepaald van circa 2200 stoffen. Met deze methodiek worden geen harde concentraties bepaald, enkel het aantreffen van stoffen.

Datum

2 juli 2024

Documentnummer

5941293

Belangrijkste observaties vanuit de rapporten

- Bestrijdingsmiddelen en opkomende stoffen worden breed aangetroffen in grond- en oppervlaktewater en effluent;
- In grondwater worden beduidend minder stoffen en in lagere concentraties gevonden dan in oppervlaktewater. Echter, eenmaal in grondwater aangetroffen zijn deze stoffen 'voor eeuwig' aanwezig en kunnen de kwaliteit van de bronnen voor het drinkwater beïnvloeden;
- Aangetroffen opkomende stoffen zijn zowel geneesmiddelen als PFAS en andere industriële stoffen;
- Sommige voor het eerst of met lagere rapportagegrenzen gemeten stoffen worden meteen breed aangetroffen (zoals enkele afbraakproducten van bestrijdingsmiddelen en PFAS);
- In zowel oppervlaktewater als effluent werden vijf PFAS-houdende bestrijdingsmiddelen aangetroffen in meer dan 5% van de metingen. Het in beide aantreffen kan mogelijk te wijten zijn aan afspoelen van veldspuiten op boerenerven;
- De concentraties van de stoffen met een (beleidsmatige of een wettelijke) norm worden voor verschillende stoffen regelmatig overschreden;
- De som van gevonden concentraties van PFAS overschrijdt veelal de door de Europese Commissie voorgestelde KRW-norm;
- De overschrijdingen van PFAS in grondwater betekenen dat de KRW-toestand verandert van goed naar ontoereikend

Vervolgacties

De Brede Screeningsrapportages zijn feitenrapportages van de uitgevoerde monitoring. Zij bevatten daarmee geen directe (bestuurlijke) aandachtspunten voor beleidsmatig vervolg. Het handelingsperspectief door regionale overheden zoals de provincie is hierin vaak beperkt, zeker voor de PFAS en de industriële stoffen.

Desalniettemin worden de resultaten wel opgepakt in een aantal provinciale beleidstrajecten zoals het in voorbereiding zijnde Addendum op het Regionaal Water & Bodemprogramma (RWP) 2022-2027 en de KRW-Impuls in Brabant (KIB). Aandacht gaat hierbij uit naar beperking gebruik bestrijdingsmiddelen, veiligstellen van openbare drinkwatervoorziening met bijbehorende 'early warning', aanpak industriële verontreinigingen via de uitvoeringsagenda Milieu voor wat betreft (potentieel) Zeer Zorgwekkende stoffen ((p)ZZS) en bezien van de mogelijkheden om provinciale vergunningen te actualiseren ten einde lozingen

te verminderen. Hierbij is en wordt nauwe afstemming gezocht tussen de andere betrokken provinciale programma's: Water en Bodem, Milieu en Energie, Landbouw en Voedsel, Natuur en Vergunningverlening Toezicht en Handhaving (VTH). Door middel van een verzoek voor een aanvraag van een themabijeenkomst wordt aan PS voorgesteld om uw Staten, bij voorkeur op 4 oktober 2024, in een informerende themabijeenkomst KRW nader te informeren over de stand van zaken en de rolname van de provincie in de KRW-impuls voor Brabant.

Datum

2 juli 2024

Documentnummer

5941293

Ook op het niveau van het Maasstroomgebied worden de resultaten van deze rapportages benut. Onder andere door de uitwerking van handelingsperspectieven voor het Stroomgebied Maas 2027 in het Regionaal Bestuurlijk Overleg Maas (RBOM) en binnen het samenwerkingsverband van de Schone Maaswaterketen.

Tot slot, worden de resultaten tevens meegenomen in de lopende, nationale KRW-impuls met een focus op: aanpak opkomende stoffen, impulsprogramma chemische stoffen, ketenaanpak 'Medicijnresten uit Water' en inbreng resultaten bij het College voor de Toelating van Gewasbeschermingsmiddelen en Biociden (CTGB).

De resultaten

Opzet metingen

In totaal werden 381 locaties geanalyseerd op bestrijdingsmiddelen en 197 locaties op opkomende stoffen. Daarbij gaat het om de analyse van bijna 300 bestrijdingsmiddelen en 150 opkomende stoffen. Voor het eerst is binnen de Brede Screening een relatief omvangrijk pakket van 38 per- en polyfluoralkylstoffen (PFAS) gemonitord (275 locaties). Het gaat in totaal om bijna 220.000 analysesresultaten.

Aantreffen van stoffen

Het aantreffen van stoffen kan als volgt worden samengevat:

	van dit aantal geanalyseerde stoffen	is er in	dit aantal aangetroffen
Bestrijdingsmiddelen	293	grondwater	85
		oppervlaktewater	136
		effluent	82
PFAS	38	grondwater	20
		oppervlaktewater	20
		effluent	14
Geneesmiddelen en overige opkomende stoffen	152	grondwater	50
		oppervlaktewater	86
		effluent	66

Via de target-screening zijn van de ruim 2200 stoffen 387 stoffen minstens éénmaal aangetroffen. Gemiddeld worden per monster 98 stoffen aangetroffen in afvalwater, 61 in oppervlaktewater en 14 in grondwater. In effluent is het

aantal geneesmiddelen het hoogst, in grondwater het laagst. In oppervlaktewatermonsters is het aandeel aangetroffen bestrijdingsmiddelen groter dan in afvalwater, grondwater zit tussen beide in. In grondwater is het aandeel industriële stoffen hoger dan in oppervlaktewater en afvalwater.

Datum

2 juli 2024

Documentnummer

5941293

Ten opzichte van de vorige brede screening zijn in de aantallen geen grote veranderingen te zien. Wel zijn een aantal bestrijdingsmiddelen en afbraakproducten daarvan, en PFAS die deze ronde voor het eerst gemeten werden breed aangetroffen. De inmiddels verboden PFOA en PFOS worden eveneens nog breed aangetroffen. Eén van de kleinste PFAS-stoffen is trifluorazijnzuur. In tegenstelling tot grotere PFASsen verspreid deze stof zich gemakkelijk via water, lucht en in de bodem. De stof is in vrijwel alle monsters aangetroffen. Gebruik is er in allerlei toepassingen.

PFAS-houdende bestrijdingsmiddelen

Naar aanleiding van recente berichten is voor deze Memo Gedeputeerde bekeken in welke mate PFAS-houdende bestrijdingsmiddelen werden aangetroffen. In de rapportage wordt hieraan nog geen specifieke aandacht gegeven.

In Nederland worden 25 PFAS-houdende stoffen in bestrijdingsmiddelen gebruikt als werkzame stof. Vijftien daarvan zijn geanalyseerd in de Brede Screening. In grondwater is geen van deze werkzame stoffen aangetroffen. Vijf stoffen werden in zowel oppervlaktewater als effluent aangetroffen in meer dan 5% van de metingen. Het aantreffen van de stoffen in effluent kan mogelijk te wijten zijn aan afspoelen van veldspuiten op boerenerven.

Afbraak van dit type bestrijdingsmiddelen in het milieu kan medeoorzaak zijn van het breed aantreffen van de PFAS Trifluorazijnzuur (TFA). Van de bijna 400 locaties waar TFA werd geanalyseerd werd in alle monsters in oppervlaktewater en effluent en in 90% van de grondwatermonsters TFA aangetroffen. Verder onderzoek naar deze stoffen is gewenst.

Overschrijding normen

Bestrijdingsmiddelen

- In oppervlaktewater vallen vooral DEET, dimethenamide en imidacloprid op. Deze overschrijden op respectievelijk 32, 11 en 7% van de meetlocaties de waterkwaliteitsnorm. Betreffende stoffen kwamen ook al naar voren in eerdere screenings. De niet individueel genormeerde parameter som dithiocarbamaten komt met een overschrijding op meer dan 60 van de meetlocaties als aandachtstof naar voren.
- Voor grondwater zijn er weinig (wettelijke) normen specifiek voor één stof, maar enkel voor groepen van stoffen. Vooral vallen de parameters som dithiocarbamaten en tributylfosfaat (o.a. als oplosmiddel gebruikt in fungiciden en herbiciden) op, naast bentazon dat ook eerder relatief veel in concentraties boven de norm werd aangetroffen. Naast deze stoffen is ook een aantal niet humaan-toxicologisch relevante metabolieten van gewasbeschermingsmiddelen veel aangetroffen in concentraties boven

de norm voor grondwater dat als bron voor drinkwater wordt gebruikt. Sommige stoffen zijn in 2022 voor het eerst geanalyseerd.

- De officiële KRW-toetsing geeft geen slechte toestand, omdat de stoffen nooit in meer dan 20% van de monsterlocaties boven de norm aangetroffen worden. Toch wordt in veel van de meetpunten een bestrijdingsmiddel aangetroffen, maar doordat de aangetroffen stoffen verschillen per meetpunt voldoen we aan de norm.

Datum

2 juli 2024

Documentnummer

5941293

PFAS

Wat zeer opvalt is dat de voorstellen van de Europese commissie voor het toetsen op een groep van relevante PFAS tot hoge aantallen locaties met een (zeer ruime) overschrijding leidt. Dit varieert van circa 55% van de locaties voor grondwater tot circa 95% en 100% voor respectievelijk oppervlaktewater en effluent.

Geneesmiddelen en overige opkomende stoffen

Kenmerk van opkomende stoffen is dat er veelal nog geen norm is.

- Bij de stoffen die wel een wettelijke norm hebben vallen in oppervlaktewater het diergeneesmiddel sulfapyridine, het geneesmiddel sotalol en de PAK fluorantheen het meest op.
- Daarnaast worden indicatieve normen veelvuldig overschreden door acesulfame K, complexvormer EDTA en een aantal röntgencontrastmiddelen en geneesmiddelen.

Met vriendelijke groet,

S.M. Boelema